

Դ Ի Տ Ա Կ

Բ Ի Ի Զ Ա Ն Դ Ե Ա Ն

Դ Ի Ն Դ Ի Ո Յ

Ը Ն Կ Ե Ի Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Ա Ր Շ Ա Ի Ո Ւ Ն Ե Ա Յ

1814.

1. 3. 5. 7. 9. 11. 13. 15. ՆՈՅԵՄԲԵՐ:

ԱՄԵՐԻԳԱ.

Նոր Եօռք. 16 Սեպտեմբեր:

Համառօտութի մէջ նամակիմը՝ որ իւրիւր Ամերիգայացւորս ղօրքերուն մէջ ճիշդաւոր եր հօրը:

„**Ի**մ սիրելի հայրս, Ինկիլիզին գունդը որոց գլխաւոր ճէնէնալը էր Սեր Բրէվօսթը հանդերձ իրեն ճէնէնալներով որ շատ վարպետ էին պատերազմական արհեստին, ամ պատրաստուէր ու շատ թօփերով եկան մտան մեր սահմաններուն մէջ, նոյն միջոցին Ամերիգացիներուն ղօրքերը պգտիկ գունդերով անդին աստին բաժնը ված սկսան պատերազմել Ինկիլիզներուն հետ, և իրենց թշնամիներէն շատ մարդ ըս պաննեցին ու շատ ալ գերի բռնեցին: Սեպտեմբերի 9ին նոյն Ինկիլիզին ղօրքը իրեն ա մուր պատնէշներ շինելէն ետեւ, սկսան Ամերիգացւոր վրայ կրակ ընել խոշոր խոշոր թօփերով, հաւան թօփներով, բայց Ամերիգացիներն ալ իրենց կրակովը դէմ կեցան Ինկիլիզներուն՝ ու անոնց ուղածը թող չեւորվին որ կատարվի:

„Նոյն միջոցին մէջ որ աս ղօրքերը ցամաքին վրայ կրպատերազմէինկոր, ծովին վրալ սկսան պատերազմել Ինկիլիզները Ամերիգացիներուն հետ իրենց պատերազմական նաւերով, աս պատերազմը բլեց 2 սահաթ

և Ինկիլիզները յաղթովելով՝ ամեն նաւերը գերի ինկան Ամերիգացւոր ձեռքը, միայն չեթօրիները փախչելով խախտեցան: Ինկիլիզին նաւերուն գլխաւոր ճէնէնալը մեռաւ, իսկ մէկալ մեռածները ու վիրաւորվածները փէք շատ էին: Ամերիգացիներէն մեռաւ 115 հոգի ու 130 ալ վիրաւորվեցաւ:

„Աս գործողութիւնը ըլլալէն ետեւ Ինկիլիզին ղօրքերը սկսան ետ քաշվել ցամաքէն՝ հոն թող տալով գրեթէ իրենց ամեն նաւ տերազմական պաշարները ու վիրաւորվածները: Ինկիլիզին մնացած ղօրքը էր 1500. ես երբոր խմացայ թէ Ինկիլիզները ետ կը քաշվինկոր, մէկէն աստիէն անդիէն ղօրք հասուցի ու սկսայ ետևնուն իյնալ, ու աստիս անդին փախած Ինկիլիզին ղօրքերէն շատ մարդ գերի բռնեցինք. կըյուսամ որ հիւ որ չէնէ Ինկիլիզին ղօրաց իրէք փայլն մէկը կըջարդենք խօլայուլթը:”

Ի Մօռօ բերդէն, 10 Սեպտեմբեր:

Հասարակաւ. Մաքսիմալ ճէնէնալ:

Աս Ամերիգացիներուն ըրած յաղթութիւնները թէ ծովու թէ ցամաքի վրայ կըխոստըվանին նաւ Ինկիլիզին ղաղթեցաները, և կըսեն այսպէս. „Բրէվօսթ Ինկիլիզին ճէնէնալը սեպտեմբերի 9ին պատերազմեցաւ Ամերիգացիներուն հետ բայց այնչափ յաջող չեւաւ իրեն բանը. Լիստը որ Ինկիլիզին գունդը քաշեց աս պատերազմին պատճառաւ է

60 հազար ստեղծին : Տոմային պատերազմին մէջնալ յաղթելեցան Ինկիլիզները . Ինկիլիզի նաւերուն գլխաւոր Ճէնէրալին նաւը բոլորովին ծովուն տակը գընաց , և Ճէնէրալնալ մեռաւ պատերազմին առջի բերանները . Տոմուկ Սմերիգացոյց նաւերուն Ճէնէրալը թէպէտ և ինքը պատերազմին փառամը չեթաշէյ՝ բայց իրեն օֆֆիցիալներուն շատը մեռան , ու զրեթէ ամմէքը վերաւորվեցան” :

ԻՆԿԻԼԻԴԵՆԻՆԱ.

Լեւոնա . II Հրէպէմբերի :

Ինկիլիզները Ամերիգայի մէջ պատերազմեցան Քաթիինէ ամուր բերդով պաշտպանված քաղքին հետ , ու երբոր յաղթելով Ամերիգացիներուն առին աստեղծնէ , մէկէն լաղճներ բացին բերդին տակը ու հաւան թոցուցին բոլոր բերդը , և իրենք թողուցին աստեղը ու գացին տիրապետեցին Պէլիասթ ու Պուքսթոն քաղաքները : Ինկիլիզին պատերազմական նաւերը ռաստ բերին Ասամբլված մէկ Ամերիգացոյց Փռէկաթամբ . աս նաւին մէջի եղողները տեսնալով թէ չեն կրը նար դէմ դնել Ինկիլիզներուն , մէկէն կրակ տրվին ու իրենք մէջէն փախան , բայց Ինկիլիզները վիճ հասան ու առին 20 կտոր թօփ , և սկսան ետեւէն ինչալ մէկալ Ամերիգացոց պատերազմական նաւերուն ետեւէն , ու քշեցին զասոնք մինչև Պանկար . 12 նաւ բռնեցին ու 9ը նաւ ալ այրեցին . ասոնցմէ զատ գերի բռնեցին 200 հոգի ու Պուքէ անուանով Ճէնէրալմը :

Աս միջոցին մէջ ցամաքէն մէկ Ինկիլիզի դուռնդմը գնաց Մաքիասին վրայ՝ որ մօտիկ է Բասսամբլուտտի ըսված գետին . հոս տեղնալ Ինկիլիզներուն բանը յաջող գնաց , զերէմ աս քաղաքին բնակիչները տեսնալով թէ չեթաւեր իրենց ուժը դէմ դնելու Ինկիլիզներուն , մէկէն դաշնադրուի ընելով անձ նատուր եղան , և խոստացան՝ թէ ասկից ետեւ առանց մէկ թշնամութիմը ցրցընելու՝ կը հնազանդին Ինկիլիզէոռայի պաշտպանութե տակը . այսպէս ըլլալով , Ինկիլիզները առանց մէկ մեծ փառամը քաշելու տիրապետեցին Բասսամբլուտտի գետին մինչև Բէնոպսթթթ՝ որ է 80 մղոնի չափ ճամբայ :

— Օգոստոսի 5 ին Ամերիգացիները զարնրվեցան պատերազմով Մէքսէլիմաք . քիւռաք բերդին հետը , բայց ներսիններուն քաջութիւնը վանտեցին բերդին առջևէն իրենց թշնամիները . 900 հոգի կային Ամերիգացիները , իսկ բերդին մէջը եղողները էին հինտիտանցիք և շատ քիչ էին քան զԱմերիգացիները :

— Աս վերջի ժամանակները կանտ քաղքէն (ուրտեղ ժողով կընենկոր Ինկիլիզի ու Ամերիգացիներուն լիակատար իշխանութիւնները) խաղաղութիւնը ետեւ համար) եկաւ Ինկիլիզէոռա մէկ հոգիմը , ու պատմեց թէ երկու տերութեց լիակատար իշխանութիւն ունեցողները ամմէն օր ժողովք կը նենկոր , և Ամերիգացիները ինչ բանի համար որ պատերազմ բացին Ինկիլիզին դէմնէ , հիմայ Ինկիլիզին ուղածին կէօրէ ընելու այնչափ ինստ չեն ընէրկոր :

Բըլմուլթ Ս Բօրթամուլթ ինկիլիզէոռայի նաւահանգիստներուն մէջ շատ նաւեր կը պատրաստվինկոր՝ որ 3 հազարի չափ զօրք նորէն Ամերիգայ տանին պիտոր :

Ինկիլիզները երբոր մրտան Վաղհինկթօն Ամերիգացոյց մայրաքաղաքնէ , դըտան 200 թօփ թէրսխանային մէջը , ասկից զատ 20 հազար ալ թիւֆէնկ , բայց ամմէնքնալ աւրած գործածելու չէր իզար , զերէմ Ամերիգացիները աս քաղքէն ետ քաշվելու առտեն բոլորը ջարդուբուրդ ըրին ոնչ զի Ինկիլիզներուն ձեռքը չէինայ տէի : Քաղքին մէջ որչափ տերութե վերաբերեալ շինուածքներ ազատ մնացերէր Ամերիգացիներուն կրակէննէ , ամմէնուն մէկէն կրակ տրվին այրեցին Ինկիլիզները , իսկ մասնաւոր ժողովըրէան տուններուն չիգպան , ու մասնաւորաց տուններէն միայն զանոնք այրեցին՝ որ Ինկիլիզները քաղաք մըտնալու ատեն՝ պատուհաններէն թիւֆէնկով ու բիշտով սխմելով կըսպաննէին Ինկիլիզին զօրքերէն . Ամերիգացիները մէկ պատուհանէմը թիւֆէնկով նշան առին ու կուզէին սպաննել Ռօսս Ինկիլիզին Ճէնէրալը , բայց խուրշիք ռաստ չեկաւ Ճէնէրալին , այլ զօրկաւ ըսպաննեց Ճէնէրալին ձին :

Գիտէիք Ինկիլիզէոռայի վրայ՝ Ինկիլիզի գաղէթաներէ ժողված :

Քօլոնիա անուանով մէկը յուլիս ամսուն մէջ մէկ դերբմը հրատարակեց Ինկիլիզէոռայի մէջ՝ որ կըստորագրէ Ինկիլիզին տերութե ինչ ըլլալ . մենք դընենք հոստեղը էն հարկաւոր գիտնալու բաները : Ինկիլիզին բոլոր տերութե տակը կայ 59 միլիօն 655,725 հոգի . այսչափ միլիօնէն 16 միլիօն 456,300ը է Ինկիլիզէոռայի ու Իռլանտային մէջ և միայն Լօնտոն քաղաքին մէջ կայ 1,050,000 հոգի : 1801էն մինչև 1811 շատցաւ Լօնտոնայի բնակիչները մինչև 150,000 , ու բոլոր Ինկիլիզէոռայի ու Սկոտլանդի մէջ շատցաւ 1,484,255 . ասոնցմէ զատ բոլոր Ինկիլիզի տերութե մէջը կայ 1,146,346 առապ դերի :

Տու .

Տուներուն թիւը որ է Լօստոային մէջ է 146,309 . ասոնցմէջը չիսեպիւր 3,121 տու-
նը՝ որոց շինվիլը տաճա չէ լծմնցամ : Ինկիլ-
դէոռայի պրտղաբեր կալուածքները 1812
բերին 2250 միլիօն ստէոլին , քիչ պրտղաբեր
կալուածքները 397 միլիօն ստէոլին , տէրու-
թէ կալուածքները 89ը միլիօն ստէոլին : Ին-
կիլդէոռայի ձեռագործները՝ որ կըդործած-
վի տէրութե մէջ , տարին 26 միլիօն ստէոլին
կրբերէ . ան ձեռագործները՝ որ կըխրկիւրին
տէրութին դուրս վաճառականութե համար ,
տարին 40 միլիօն ստէոլին կրբերէ : Ինկիլ-
դին տէրութե կալուածքները՝ որ ունի արև-
ելեան հաստատանին մէջ կրբերէ տարին 1072
միլիօն ստէոլին . աս միլիօններէն 31 միլիօնը
կերթայ վաճառականներուն ընկերութեան :
Ինկիլդէոռայի մէջ կայ 5 պանքո որ է տէ-
րութե , (պանքո ըսելով ան կիմացվի որ ու-
նողք ըստակ կըդրնէ ու անոր շահը կառնու
հարկերն այսչափ են) . ասկից դատ կայ
866 պանքո ալ որ է մասնաւորաց . աս ամ-
մէն պանքօներուն մէջ եղած ըստակին դու-
մարը է 40,700,000 ստէոլին . այսչափ միլիօ-
նէն 35 միլիօն ստէոլինը է միայն Լօստոայի
պանքօն մէջը , և աշխարքիս մէջ էն հարուստ
պանքօն աս է : Անցած տարի բոլոր Ինկիլ-
դէոռայի արհեստից շարտարուիքը վաստը-
կեցաւ 430,521,372 ստէոլին . աս գումարին
վրայ աւելցուց 216 միլիօն ալ Ինկիլդէոռայի
այգեգործութիւնը . ասչափ ստակը վաստը-
կեցան 5 միլիօնուկէս մարդ՝ որ է ամմէն տէ-
սակ արհեստաւորները : Ինկիլդէոռայի մէջ
եղած վաճառականութեամբ 4 միլիօնուկէս
մարդ՝ վաստըկեցաւ 31 միլիօն ստէոլին . վա-
ճառականութիւնը՝ որ եղաւ տէրութե դուրս ,
բերաւ 46 միլիօն , և այսչափ ըստակը վաս-
տըկեցան 406,350 հոգի , և ասչափ վաճա-
ռականութե ընելու հմր գործածվեցաւ 28,061
նաւ , որոց մէջի մառնարները ամմէնուն մե-
կէն էին 184,352 մարդ . միայն Ինկիլդէոռայի
մօտիկ տեղերուն հետ նաւով վաճառակա-
նութե ընելու համար գործածվեցաւ 3070
նաւ : Ան ստակը որ Ինկիլդէոռան վաստը-
կեցաւ ձկնորսութե՝ կըհասնի մէկ միլիօնու-
կէս ստէոլին :

(Մէկ ստէոլինը կարժէ գրեթէ 2 եալտըղ
ոսկի . մէնք անցած դաղէթաներուն մէջ
դրնը մէկ տեղմը թէ մէկ «պէ-լի» լիբէ կար-
ժէ 15 դրէ , բայց փոխանակ 15ին ըլլայ պի-
տոր 25 :)

Թէպէտե . աս դաղէթաներուն մէջ պա-
ղի տեղ դրած ենք թէ Ինկիլիլը դաշնակից
տէրութիւններուն որչափ պատերազմի պաշար
տրվաւ Փրանսիոյն դէմ պատերազմելու հա-
մար , բայց այնչափը աղէկ տեղեկութի չի

տար տէի կըդնենք հոս տեղնի տեղը Ինկիլ-
դի դաղէթաներուն պատմածին կէօրէ :

Գումարը ան պատերազմի պաշարներուն որ Ին-
կիլդէոռան արվաւ Դաշնակից Խաղաարաց 1808էն
մինչ 1813 :

Մոսկովին տրվաւ 148ը թօի , 117,870
թիւֆէնկ , 800 վառէլ պարութ , 243,112
թօիի ֆիշէնկ , 7,135,600 տուղինա թիւ-
ֆէնկի ֆիշէնկ :

Պառլէին տրվաւ 105 թօի , 1,417,270
թիւֆէնկ , 12,000 վառէլ պարութ , 34,750
թօիի ֆիշէնկ , 17,495,600 տուղինա թիւ-
ֆէնկի ֆիշէնկ :

Շէքսին տրվաւ 1,417,270 թիւֆէնկ , 4,000
վառէլ պարութ , 9,950,000 տուղինա թիւ-
ֆէնկի ֆիշէնկ :

Սպանիային տրվաւ 545 թօի , 7,512,000
թիւֆէնկ , 45,000 վառէլ պարութ , 471,656
թօիի ֆիշէնկ , 90,180,000 տուղինա թիւ-
ֆէնկի ֆիշէնկ :

Փորթուգէլին տրվաւ 14 թօի , 1,380,000
թիւֆէնկ , 2,317 վառէլ պարութ , 2,395 թօ-
իի ֆիշէնկ , 19,000,000 տուղինա թիւֆէն-
կի ֆիշէնկ :

Հիսպանիային Գիբրալթարին տրվաւ 22 թօի ,
1,390,000 թիւֆէնկ , 13,200 վառէլ պա-
րութ , 13,800 թօիի ֆիշէնկ , 18,300,000
տուղինա թիւֆէնկի ֆիշէնկ :

Գումարը բոլորին 834 թօի , 13,234,410
թիւֆէնկ , 77,317 վառէլ պարութ , 765,714
թօիի ֆիշէնկ , 162,061,200 տուղինա թիւ-
ֆէնկի ֆիշէնկ :

Աչափ պատերազմի պաշարներուն դու-
մարէն , 1813ին միայն տրվաւ դաշնակցաց
320 թօի , 6,242,000 թիւֆէնկ , 20,500
վառէլ պարութ , 291,901 թօիի ֆիշէնկ ,
48,324,70 տուղինա թիւֆէնկի ֆիշէնկ :

Աս պատերազմի պաշարներուն մէջը թէ
որ սեպենք ան Ինկիլդէոռայի խարճը՝ որ
նաղո ըստակով օգնեց դաշնակից թազա-
ւորներուն , Նեմցէին , Մոսկովին , Պառ-
լէին , Շէքսին , Սիկիլիայի , Սպանիային ,
Փորթուգէլին , մարդ տնկարելի կըսեպէ թէ
միայն մէկ տէրութեմը այսչափ խարճ կրնայի
ընել :

Թէ որ մէկը հարցընէ թէ որնէ Ինկիլ-
դէոռայի դիւսաւոր կելիւները՝ որ տարին կա-
րող ըլլայ վաստըկելու հարկը միլիօն ստէո-
լին , պատասխան կուտանք թէ է ապրանքը
ու վաճառականութիւնը . աս երկու բանով
Ինկիլիլները 150 տարին պէրի այնպէս կա-
ռաւարվեցան , որ աս վերջի տարիները ձեռք
ձգեցին աս անհաւատալի հարստութիւն , մե-
ծութիւն ու զօրութիւն :

Ս Պ Ա Ն Ի Յ Ա .

Մարտի 22 Հռիփեմեքի :

Դատ բլքներ ու դեղեր Նավառա Սպա նիայի գաւառին մէջէն , արտունջ կրնէին անտեղի փոխաբային՝ Էձբօց-Մինա Սպա նիացի Ճէնէռային ըրած անիրաւութիւններուն ու յափշտակութիւններուն վրայ : Լարրակայի դատաւորներուն մէկը ուզեց՝ որ ճարմը ընէ դաբերցնելու աս Ճէնէռային ըրած անի- րաւութիւնները , բայց երբոր աս խապարը Ճէնէռային ականջը հասանէ , մէկէն բան տը դնել տըվաւ աս դատաւորը իբրեւ յան- ցաւոր , բայց ետքը ուրիշները միջնորդ ըլ- լալով աս դատաւորը բանտէն հանեցին թա- ւաորին հրամանաւ : Աս Մինա Ճէնէռա- յին թուղթերը ծածուկ ապստամբուն հա- նել կողեր տրս կողմէն . աս թուղթերուն մէկը ձեռք ինկաւ որուն մէջ կը յորդորէր իրեն կողմը եղողները որ ապստամբութիւն հանեն Սպանիային մէջ . առաջուց ալ կաս- կած տուերէին թէ աս Ճէնէռայը ծածուկ պատրաստութի կրտեսնարկոր շատ տեղ , և կը ժողվէրկոր ստակ , թօփ , ուրիշ պատե- րալմի պաշարներ : սեպտեմբերի 25 ին , վի- վադեց Առաւիծայի Քաթարձոնիայի ու վա- Լէնցայի թղթաբերներուն քառեկաներուն ու բռնեց զանոնք :

Սեպտեմբերի 26ին փոխաբային խապար եկաւ ան օֆֆիցիալներէն որ կորիթձ զորա- պետին տակնէին (աս զորապետնալ Մինա Ճէնէռային կողմէր) թէ զիրենք ժողվեց ու զիշեր ժամանակ Բամբլոնային դաշտերը տարաւ ամիկն պատերազմի պատրաստութի ու սանդուղներով՝ որ ծածուկ ու յանկար- ծակի կուղէին ներս մըտնալ անտեղը եղած ամրոցներուն մէջ , բայց ան դունդերը որ թաղաւորին հրամանովը պահպանութի կը- նէին աս տեղերուն , քաջութիւն դէմ կեցան ու թող չհարկին որ Մինա Ճէնէռային ուղա- ծը ըլլայ թէպէտ և իմացան թէ նաև իրենց զորապետը Մինա Ճէնէռային հետ խօսքը մէկ ըրեր էր : Ասկից ետև ապստամբուեր յայտնըվեցաւ , անոր համար տէրութիւնալ շուտմը աստիս անդին զօրաց դունդեր խըր- կեց՝ որ պահպանութի ընեն :

Ասկից առաջ խելը ապստամբներ մէկ տեղ ժողվուրէին , բայց տահա չէին իմա- ցեր թէ Մինա Ճէնէռայինալ ասոնց կողմնէ տէին : Առաջին պատերազմը որ եղաւ աս ապստամբներուն հետընէ՝ այսպէս կը պատ- մէ Ճիւղբբբ-Թօմագօ-Պօլէն Սպանիայի պահապան դունդին մէկ Ճէնէռայը իրեն թղթին մէջը որ գրեց Սպանիայի պատե- րաղմական մեծ պաշտօնատէրին :

„ Ահա Կառլոս տէր . Յուլիոսի 15 ին իմին դունդին պահապանները ռաստ բեղին Բու- Էնթայի դաշտերուն մէջ ապստամբներուն խումբը՝ որ ճակատերէին անտեղիւնքը պա- տերազմի պատրաստութի . ես երբոր աս բանս իմացայնէ . մէկէն զօրքերս ժողվեցի ու ասոնց դիմացը ճակատեցուցի և մէկ կարճ յորդորանաց խօսակցութեմը իմներուս սիրտ տըվի որ քաջութիւ պատերազմին . ապստամբ- ներուն բանակին դիրքը շատ աղէկ էր . ա- սոնք կեղերէին բարձր բլուրներու վրայ , և աջ կողմէն , ձախ կողմէն պաշտպանված էին ցցուած քառաժայռներով և աս տեղերնալ ծածկըված էր սրխ սրխ անտառներով . ապ- րստամբներուն ձիաւոր ու հետեակ զօրքերը պաշտպանված էին ետևի կողմէն ալ բարձր բլուրովմը . առջնին ալ կար մէկ ամուր պատնէշը ուրտեղ շարված էր ջր կրտոր խո- շոր թօփ . աս ապստամբներուն գլխաւոր Ճէնէռայը էր Եալոն անունով Սպանիոյցի մը : ” Երբոր իմին դունդս ամիկն պատե- րաղմի պատրաստութիները տեսանէ , երկու կըտրիճ զօրապետներէս իրենց դունդով և ետևուն ուրիշ ձիաւոր զօրքերով սկսան վաղէկ ապստամբներուն վրայ աջ կողմէն , ու ձախ կողմէն . թիքական ըսված՝ դունդ- նալ իրեն զօրապետով յարձակեցաւ ապրս- տամբներուն գունդին կեդրոնին վրայ , ես ալ մնացած ձիաւոր զօրքով գացի ու ետև- նուն կըտրեցի՝ ողմի ետև չնկրնան քաշվի . թէպէտ և ապստամբները սաստիկ կըրակ կրնէին իրենց թօփերով թիւ ֆէնկներով իմին զօրքիս վի , բայց իմներս՝ հայրենեաց սի- րուն համար սաստիկ վառված ըլլալով խել- մը ժամանակ պատերազմելէն ետև վերջոյնս դացին տիրապետեցին ապստամբներուն կե- ցած բարձր տեղերուն , և որչափ մարդ տե- սան որ ձեռքը զէնք ունէր զամիկնքը սուրէ անցուցին . 9 թօփ , 1300 թիւ ֆէնկ , պայ- րանները , տաւուրները ու ուրիշ ամիկն ա- պստամբներուն վերաբերեալ բաները ա- ոննք . պատերազմը բշեց երկու սահալթ ու կէս , իմին զօրքէս 40 հոգի մեռաւ ու 50 ալ վիրաւորվեցաւ . ապստամբները էին գրեթէ 3 հազար հոգի , և ասոնցմէ շատ քիչ մարդ ազատեցաւ . Մարինա՝ որ էր ապստամբնէ- րուն գլխաւոր զօրապետներէն մէկը՝ կըկար- ծըվի թէ մեռաւ պատերազմին մէջ , զէրէմ իրեն ձին դտանք զարգարված ամիկն թա- խըմով ու վրան մարդ չնկար :

„ Ապստամբները որչափ զօրք ունէին նէ ես ալ այնչափ զօրք ունէի , բայց կըտրե- ճութի փառք վաստղելուն սէրը որ վա- լերէր իմին զօրքերուս սրտին մէջը , ջաղ- դեցին վառեցին մեր հայրենեաց թշնա- մին .

միները: Պատերազմին մէջ թէթեւ կերպով ես ալ վիրաւորվեցայ մէկ պաշախիս վրայ, և տակի ձիս մեռաւ ինկաւ: Աս պատերազմէն ետեւ տիրապետեցինք Աթթորիա քաղաքին և հիմա ճամբայ ելայ երթալու համար դէպ'ի Բապրերա, զերէմ լսեցի որ Պէլիվար ապստամբներուն մէկ զօրապետը կերթայ կոր իրեն զօրքով դէպ'ի ան կողմերը և կըլուսամ թէ կըզբտնամ հոնտեղը: Թէ որ աս անգամ ալ յաջող երթայ ընելու պատեւրազմունէ կըլուսամ որ անկից ետեւ խաղաղութի կըզբտնայ Նաւառա Սպանիային դաւաւոր:

Հասարակ. Զիւղէբէ-Թամազ-Պովէս:

Նախառայի սահմանագլուխներէն. 13 Սեպտեմբեր:

Մինա Զինէալին ու իրեն կողմը եղողներուն բանը լըմնցաւ, զերէմ ապստամբուն հանդիմանուն զլիաւորները տեսնալով թէ դուխ չելար իրենց ձեռք զարկած գործողութիւնը, Սպանիայէն ելան փախան ու դաշին Փրանսա: Մինա Զինէալը էր ասոնց մէկէն, և իրաւ որ շատ կըտրիճ ու անուշի մարդմէնէր, բայց աս վերջի բրած գործքը իրեն հայրենեացը դէմ մոռցնել տրվաւ թէ բաջու թիւ թէ անուրը Սպանիայի ազգին առջևը: ասիկա կուզէր որ տիրապետէ Նաւառայի մարաքաղաքին, բայց երբոր իրեն զինուորները օժֆիչխալները աս բանին դէմ կեցանէ սաստիկ վախցաւ ու մէկէն փախաւ Սպանիայէն, և հաւանական է որ աս ալ Փրանսա երթայ ապաւինուէ տեղը դրոնալու, բայց որովհետեւ հետը բանմը չունի, և հոնտեղը ապաւինու թիւմը չունէ նալով յայտնի է որ հիւ մէկէն պիտոր երես չունենայ և ողորմելի կերպով անցնէ պիտոր իրեն օրերը:

Փ Ր Ա Ն Ս Ա.

Նիմա. 16 Սեպտեմբեր:

Սեպտեմբերի 13ին Ալէսին սահմաններուն մէջ (որ է Փրանսայի երկրին մէջ) լավեցաւ յանկարծակի մէկ գողալու ձայնմը՝ նման ան ձայնին՝ ինչպէս որ կըլսուի շատ թօփեր մէկէն նետվինէ. աս գողալուն ձայնը կըլսվէր երբեմն երբեմն մինչև 24 սահալթ, ասիկից ետեւ եղաւ մէկ սաստիկ որոտմունքմը, աս որոտմունքէն ետեւ տեսնովեցաւ մէկ դաշտի մը մէջ (որ հեռու էր կարոտն դետէն հարևար չափ մէնս, *) և բարձր էր աս դաշ-

տը դետին յատակէն 60 չափ) մէկ կըր փոս մը՝ որուն լայնութիւն տրամագիծը էր երկու մէթոս, և աս փոսին բերնէն ջուր կըցատէր դանաղան ձեւերով. մէկ մարդմը որ կեցերէր նոյն դաշտին մէջը տեսնալու համար թէ աս որոտման ձայնը ինչ պիտոր ըլլայ տէի, երբոր զգաց թէ ոտքին տակը երկրը կըշարժիկոր, մէկէն վաղելով փախաւ ու դուրս ելաւ դաշտէն, և մարդը հաղիւ. թէ ոտքը մէկ ապահով երկրի մը վրայ դրանէ, յանկարծակի աս դաշտը սաստիկ շառաչելով խայլ եղաւ, ու անտեղը ուրիշ բան չիմնաց բայց թէ ան կըլսոր փոսը որուն նոյն ատենվան կըրու թէ տրամագիծը էր 35 մէթոս, և խորութիւնը էր 13 մէթոս: Դաշտին մէջ եղած ծառերը կըտրեցան ինկան աս փոսին մէջը, փոսին տակի կար կաւեղէն նիւթմը ու խէլմը ալ քարեր. առջի բերանը, աս կորսված դաշտին տեղը բոլոր ջուրը դոցեր էր, և երթալով ջուրը ինջաւ, զերէմ բանի որ դետինն յատակը վար կընկըլ մէրնէ ախչափ ալ վրայի եղած ջուրը վար կերթար:

Փարեզ. 23 Հոկտեմբեր:

Մէկ պզտիկ նաւմը եկաւ մըտաւ Օսդէն տախն նաւահանգիստը և բերաւ խելմը խալլ ըստակ՝ որ տըպված էր հիմակվան Լուիճի Փրանսըզի թաղաւորին սիքքէյովը. աս ըստակին մէկ հատը կարժէր 5 ֆունքի՝ որ հիմակվան ստամպոյի ղուրուշին կէօրէ կընէ զրեթէ 7 ղուռուշ. աս խալլ ըստակները դրերէին մէկ կաշիէ տօպրակի մը մէջ, և երբոր նաւին մէջէն ապրանքները կըհանէին կորնէ կեօմրիւկին մարդիկները զրտան աս տօպրակնալ, և իմանալով թէ խալլ ըստակ է տարին Պրուժէս. աս տեղի ղլիաւոր կառավարը հրամայեց՝ որ աս ըստակը բերօղները, բոլորը մէկէն բանաք դըրվին մինչև որ ճշմարիտ խոտորվանին թէ ուստի առին աս խալլ ըստակը աղէկ ըստակի տեղ, և զերէնք աղէկմը արդարացընէն ապահով երաշխաւորներով չեֆիլէրով:

Դեննք հոստեղը թէ ինչպէս կերպով երգում ըրին ու կընեն Փրանսայի տէրութեան պաշտօնատէրները հիմակվան նոր թաղաւորին:

Երգում կընեն ու խօսք կուտամ նոյն առջևը՝ միշտ հնազանդելու թաղաւորին, ու հիւ

(*) Մէթոսն է մէկ անվոխիս չափմը երկայնութիւն՝ որ ամեն տէրուն ամեն աղջ երբոր Մէթոս կըտեսնէ նոյն չափը նոյն երկայնութիւնը կ'իմանան, և աս չափը է երկրիս միջօրեայ դժին հասարակածէն մինչև հիւսիսային բևեւը ձգված տղեղան տասը բային մէկը:

հիշ մէկ ժողովքի մէջ չեմ մըտնար և հիշ մէկ ընկերութեմը մասնակից չեմ ըլլար՝ թէ որ իմանամ թէ է լեզեմ օրէնքին ու կարգադրութեան թաղաւորին, և թէ իմ պաշտօնիս մէջ և կամ ուրիշ տեղ իմանամ թէ կըմտածեն փաստը հասցնելու թէ՛ւորին, շուտով իմացնեմ թաղաւորին:

— Տպաթի օրադրուէ մէջ (որ է անուանի դպեթամը Փրանսայի) կընէ բաղդատութիւն թէ Փրանսայի աս տարվան մարտ ամսոյն մէջ ինչ վիճակի մէջ էր և հիմայ հոկտեմբեր ամսոյն մէջ ինչ երջանիկ վիճակի մէջ է. մենք համառօտեկով զատիկայ կրդենեք հոս՝ որ է աս հետեւեալը:

Ռէնսէն մինչև Լուառ, Ալբան լեռներէն մինչև Օւէրլին, Սպանիայի սահմանադրութենէն մինչև Կարօննա եկեր մտնելին օտարական տէրութեց զօրքերը, ասոնց մէկ զատ հ հարկը հազար կըտրիճ զօրք Մոսկովի, Նէմցէի, Պուռչի, Ռէնս գետին անդին կողմը պատրաստ ամ գինուորութե կեցեքէին՝ որ հէմէն գետէն անցնելով բոլոր Փրանսայի երէկէն միկէին պիտոր. բոլոր Սպանիայի ազգը կըպատրաստը լէրկոր՝ որ ինկելիզին, Փօրթուքէին, Սպանեօլին զօրացը ետեւէն անցնելով սահմանադրութենքը վաղէն Փրանսայի մայրաքաղաքին վրայ. մէկ միկիւն մարդ ժողովեցաւ գինուորութե հմը. մէկ հարաձեռն որ միշտ կըտատանար Փրանսիոյ ազգին խաղաղութե ու երջանկութե, սոք կոխեր էր և կուղեր կանչել գինուորութե նաև անկարօղ մարդը, և կըգերէր կըգերէր ողորմելի հայրենեաց մինչև վերջն ունեցած ըստակը՝ ուղի տէրութե դուրս ելած զարհուրելի պատերազմները առաջ տանի իրեն ուղանին կէօրէ, և իրեն բռնաւորութեմը դործածէ իրեն հպատակներուն վր. թէ որ Պոնաբաութէն կարօղ ըլլար տահա երկրնցնել պատերազմին, քիչ ամսովանմէջ Փրանսայի ուրիշ բան չէր ըլլար՝ բայց եթէ կոյտմը չեմէ մոխրի. թէ որ յանձնառուոր խաղաղութե ընենէ՝ աս խաղաղութեմը ուրիշ բան չէր ծնանէր՝ բայց եթէ մեծ ամօթ ու նախաօրէնք թէ իրեն և թէ բոլոր ազգին վր, անատենը Փրանսիոյն ազգը բաց ի չափէ ու խելքէ դուրս աուրքեր վճարելէն ի գատ, բոլոր բերդերը ու սահմանադրութենքը յանձնէր պիտոր օտարական տէրութեց, ասոնցմէ զատ ուրիշ գէշ բաներ հարկաւ պիտոր հետեւէր, զէրէմ Պոնաբաութէն մէյմը խոնարհելէն ետեւ իր ամբարտաւանութէն, ու վայրապար ելալէն ետեւ իրեն փառամոլութե յոյր, անատենը զբոլոր Փրանսայի սուգի ու քարտանայ մէջ պիտոր ձրգէր, զէրէմ արդէն շինված էր ցանկը, որոշված էին զո-

հերը, ամբողջ ամբողջ քաղաքներ դատապարտված էին Պոնաբաութէնէն իրենց անհաւատարմութեմը համար. ստոր յախշտակութիւնը պատճառէր պիտոր քաղաքական կըռիւ ու կործանութեմը որ աւելի փաստակար էր բան զըրբսի եղած պատերազմները, և մէկ արիւնհազեղ բռնակալութեմը թաղաւորէր պիտոր Փրանսայի աւերակներուն վր:

Աս միջոցիս Փրանսիոյն ազգը յոյս չունէր թէ՛ւորութեմը ան աղբատոհմին որ շատ դարերէն պէրի լըցուցեր էր Փրանսիոյն ազգը բարութեմ ու երջանկութեմ, զէրէմ աս քարտեալ աղբատոհմը (որ է հիմակվան օրինաւոր թէրին աղբատոհմը) մոռցըլէր էր բոլորովին ոչ միայն իրեն ապերախտ որդիքներէն, այլ և դաշնակից թէ՛ւորներէն ալ, զէրէմ պատերազմը չէր ըլլարկոր ասոնց համար: Ըստ թիւն քաղքին մէջ դաշնակիցները խաղաղութե կուղէին ընել Պոնաբաութէնէն հետ. դաշնակիցները հազիւ թէ հրաման տրվելէին որ թաղաւորին եղբայրը միս միսակ առանց ընկերութե կարօղ ըլլայ դալու դաշնակից զօրացը ետեւէն. Անկուլիէմի տու դան Լօռտ Ալէլինկիթօն Ճէնեալին գունդին մէջ կըսեպէր մէկ հասարակ գինուորմը, Պէռուին տուգան պօշ տեղը աշխատեցաւ հրաման առնելու որ զինքը իրեն երկու պատերազմի օգնականներով ձգէ Փրանսային հողը, և հիշ չէր յուսար որ իր անյաղթելի քաջութեմը հասնի մէկ բարեյաջող կատարածիմը, և այսպիսի նորոգեց իրեն աղբատոհմներուն ցաւը՝ որ սիրելիւն եղածի պէս կեցերէին Լօնտօպին մէջ. յուսահատեցան ամենքը աս բանիս վր, և անատեն իր ինչ եղաւ, երեցաւ մէկէն ամմիւնէն յայտնի նոճային նախանամութե ձեռքը, մասն դաշնակիցները Փարէզ, Աճ փոխեց ամմին թաղաւորաց սիրտը, բացաւ բոլոր Փրանսիոյններուն աչքը, մէկ աղաղակիմը կեցցէ Բաբար պոռալուն փրկեց բոլոր աշխարհքը. Պոնաբաութէն ձայն վերցուց ու աղաղակեց մատնեցին զիս մատնեցին, բայց ով էր որ զինքը մատնեց, յայտնի է որ ինքը զինքը. կ'ըր տեսնուլէր է այնպիսի արտաքոյ կարգի հաւատարմութեմը ինչ որ ցըցուցին Պոնաբաութէն զօրքը իրեն վրայ. ասոնք թէպէտ և իմացան թէ ամմին Փրանսիոյն քաջած նէղութիւններուն վիշտերուն պատճառը աս է, բայց ի վերայ այսր նմի կըմեռնէին իրեն հետը թէ որ ինքը զիտնար մեռնիլ իբրև մէկ գինուորմին:

Աս միջոցին Փրանսայի դարձուց աչքը դէպ ի իր սիրելի հօրը՝ որ եկերէր հոս առանց գանձու խաղաշի, առանց իշխանութե, ձեռվորները պարապ էր ան օրվանայիս ինչպէս

պէս որ ելաւ փախաւ Փրանսայէնէն, բայց իրեն սիրաւը լըցուած էր ան գութով ու ան ողորմածութե՛ւ որ միշտ բնական էր մեր թաղաւորացը ցեղերուն օյերաւն ։

Թիւրքերը երբոր Փրանսա մըտանէն ինչ դըտաւ . 400 հազար օտարական տերութեց զօրք , 1700 միլիօն պարք . բոլոր զօրքը անկարգ անկանոն՝ որոց հախը շատ ամիսներէն պէրի չէր վըճարված . 30 հազար օՓ Ֆիլիպին աւելի կար որ արժանի էին վարձուց իրենց աշխատանալը համար , 400 հազար գերի՝ որ իրենց հայրենեացը երկիրներէն դուրս քշվերէին , ոչ օրէնք ոչ կարգադրութե , մէկ կողմէն վախ՝ որ պէտք էր հանդարտեցընել , մէկաւ կողմէն ուրիշ Փրիսայ՝ որ վախ կուտար քաղաքական պատերազմի . թագաւորը հիւ մէկ բանին չինայելով , էն առաջ մէկ պատուաւոր իսպաղուք մը դուրս հանեց մէկէն օտարականները առանց տուրք տալու , առանց իրեն տէ՛րութե բերգերը անոնց յանձնելու , մանաւանդ իր տերութե հին սահմանագրութիւնները պահէին ի զատ , մեծցուց տերութիւնը Սալվայիին կողմերով . մեր ձեռքը մնաց ամիկն գիտութե յիշատակարանները . աս ամիկն բաները եղաւ Փրանսիոյն ուղածին կէօրէ , վանդի դաշնակիցները մեծ սէր ու համարում ունէին նոր թագաւորին վր՝ մէկէն նոր աղաւթին օրէնք մը ապահովցուց ամիկն Փրանսիոյնը իրենց ստացուածքներով . այնչափ անհամար վօրքերուն հախը՝ որ նոյն ատենը գրեթէ անկարելի էր վճարելը , մէկէն վճարվեցաւ . ան օՓ Ֆիլիպինը որ նոր զինուորական կարգադրութե մէջ պաշտօն մը չիրցան ունէն նախէ , անոնց ալ եկամուտ կապվեցաւ՝ որ աղէկ ըսինտ իրենց ատախճանին կէօրէ կըրնան ապրիլ . ամիկն ունեցածը իրենց ձեռքին մէջ ապահովցաւ , մէկէն նորոգվեցան ամիկն արձատները , և ամիկն ուն դուռ բացվեցաւ վայելելու աշխարհքի երջանկութիւն : Աս ամիկն բանը ըրաւ Փրանսայի՝ մէկ մարդու մը խելքը , առաքինութիւն ու չափաւորութիւն՝ առանց մէկ կաթիլ արիւն թափելու Փրանսան , հիւ մէկը նեղութի չեղաւ , հիւ մէկը դատաստան չեկանցվեցաւ իրեն բռնած ճամբուն համար . հիւ մէկը բանտը չըղրվեցաւ , մանաւանդ մէկէն բան տին դուռները բացուեցաւ՝ որ դուրս ելան ազատվին ան ամիկն մարդիկները՝ որ մէկ կաշածի էջին համար կըլնուտէին կոր շղթաներուն տակը :

Ո՛ր էն ան մարդիկները՝ որ երբոր Պապօնեան ձեղը կուգարկոր Փրանսանէ , տարածեցին Փրանսային մէջ վախ ու սարսափ՝ թէ երբոր ասոնք նորէն տիրելու ըլաննէ՛

բոլոր Փրանսան ըլայ պիտոր դէտարոնմը թշուառութե ու վրէժինդրութե . բայց ասոնք ասօրվան օրըս կըրնաննի նորէն ըսել աս բանըս , զէրէմ տեսան որ հիւ մէկ բան մը չեղաւ՝ որ կարող ըլային մընիթարվիլ իրենց ըրած մարդարեութիւններուն վրայ : Երբոր երկդ կառօլա թիւրքեր ինկիլդէռա դարձանէ՛ շատ մարդիկներ պատժեց իրենց յանցանքը հմր ; բայց երբոր 18 երդ Լուիճին Փրանսա դարձանէ , ամիկն յանցաւորները պահեցին իրենց կեանքը , ազատութիւն , վեճակը . ասոնք միայն իրենց պատիւը կորսընցուցին . ո՛վ որ ինչպէս կուզենէ կարծէ , միայն աս կըրենք թէ Փրանսան այսպիսի երջանկութի չէր վայրած հիւ մէկ ատեն մը , ինչ որ կըլայելէ կոր ու վայելեց աս օրինաւոր թագաւորութիւնը նորէն հաստատվէլէն ետեւ . հիւ մէկ Փրանսիոյն չեղայ՝ որ իրեն սրտին մէջ չուրախանայ իրեն ազատութե ու երջանկութե հմր , ամիկնք հանգիստ քուն կըլան և հիւ վախ չունին թէ գիշերը յանկարծակի վրան հասնին պիտոր ու զինքը դատաստան քաշեն . մայրերը ապահով են հիւ մայ թէ իրենց տղաքը անկից ետեւ միշտ քովերին կըմընայ . հիւ մէկը չեղարարվիլ հիւ մա մըտածելու թէ իրենց մէկ հատիկ զաւակը ինչ ճամբով իսպըցընեն զինուորագրութէն . զինուորութե մէջ եղօնները չեն վնասէր իրենք զիրենք՝ ո՞վ զի անկարող ըլալով պատերազմին խաղտին մահուանէ . թէպէտ և հիւ մայ Փրանսան շատ տուրքեր կուտայ՝ կոր տերութե՛ բայց ան ալ քիչ ատենէն կը վերջանայ . բացվեցաւ Փրանսային դուռները և ո՛վ որ ուրաեղ կուզէնէ կըրնայ երթալ ուրեմն 18 երդ Լուիճին երբոր ինկիլդէռալէն դարձաւ Փրանսա , ու ոտք կոխեց Փրանսայի հողին վրայնէ իրաւամբ ու արդարութե աղաղակեց՝ , բացէք բացէք դուռները , զէրէմ՝ կուգարկոր Փրանսա՝ Փրանսայի երջանկութիւն :

ՏԱՆԻՄԱՐԳԱ .

Բօքէնհայն . 23 Սեպտեմբեր :

Պաշտարարները՝ որ ըրին մէկմէկու հետ Պապու շի ու Տանիմարգայի Բագաւորները :

Աս երկու թագաւորները փափաքելով որ իրենց տերութիւններուն մէջ նորէն հաստատվի խաղաղութի ու միաբանութի՝ որ մէկ կերպով մը աւելի իրենց , որոշեցին իրենց Լիակաւ տար իշխանութի ունեցողները և ըրին աս հետեւեալ դաշնադրութիւն :

1. Ասկից ետեւ Տանիմարգայի թագաւորին ու Պապու թագաւորին մէջ ըլայ խաղաղութի , բարեկամութի ու միաբանութի ,

և երկու դաշնակիցները ջանան նմ կերպով հոգ տանելու որ իրենց տերութիւնն ու հպատակներուն մէջ պահպին կատարեալ միաբանութիւն, և զգուշանան ան ամեն առիթներէն որ կրնան խռովել աս երջանկութիւնը եղած խաղաղութիւնը :

2. Ան ամեն վերաբերութիւնները որ կար Տանիմարգայի ու Պոուշի թագաւորներուն մէջ և իրենց հպատակներուն մէջ, աս դաշնադրութեց ստորագրութիւնը ըլլալէն ետեւ ըլլայ այնպէս՝ ինչպէս որ էր աս վերջի պատերազմներէն առաջ :

3. Աս երկու տերութեց քաղաքները մէկըմէկու հետ վաճառականութիւն ընելու համար, քիչ տանէն ընեն մէկ մասնաւոր դաշնադրութիւնը վաճառականութիւն համար որ ըլլայ շահաւոր երկու կողման ալ :

4. Երկու դաշնակիցները կը հաստատեն նորէն ան ամեն առժամանակեայ դաշնադրութիւնները որ յունիսի շին եղաւ Փարէզին մէջ, և մասնաւորապէս ան դաշնադրութիւնը որուն զօրութիւնը երկու տերութեց հպատակներուն բոլորեալ թէ Տանիմարգայի և թէ Պոուշի տերութեց քրննրի, և աս դաշնադրութիւնները ստորագրութիւնն ետեւ, սահման վի Բօքէնհայկին մէջ մէկ ատենամը՝ ուրտեղ ըլլան երկու տերութեց ալ մարդիկներ. ասոնք զձեռն աս տալաները՝ ինչպէս որ արդարութիւնը կը ցըցընեն :

5. Ինչպէս որ Տանիմարգայի թագաւորը Շէտին տրլաւ Եօրվէճիանէն, այնպէս ալ Պոուշի թագաւորը միջնորդ ըլլայ Շէտին, Մոսկովին, Ինկիլթին որ Տանիմարգայի թագաւորին բաց ի Բօմբերանիա դաւառէն ուրիշ տեղմընալ տան իրեն տրվաճին փոխաբէն :

6. Աս դաշնադրութիւնները թագաւորներէն ստորագրութիւնն ետեւ, Լիակատար իշխանութիւն ունեցողները ցըցընեն մէկըմէկու ճշգրտութեալ, և թէ որ կարելի էնէ տա չառաջ :

Ի վկայութիւն աս դաշնադրութեց, մեր լիակատար իշխանութիւնը կէօրէ հաստատեցինք աս դաշնադրութիւնները և կընքեցինք մեր կնիքներով :

Պէտլին 25 օգոստոսի 1814 :

Հասարակել. Բրիսթիանօ-Էնրիքօ-Ակուս թօ Տանիմարգայի դեսպան :

Բաուլօ-Ակուս թօ Պոուշի դեսպան :

10. Հոկտեմբերի :

Բրինչիքէ Բրիսթիանօն որ կուգէր թագաւոր ըլլալ Եօրվէճիայի, անտեղի ժողովը սկսելու ըլլայնէ պիտոր հրաժարի թագաւորական թագէն, և չՍօրվէճիացիները ա

զատ ընէ պիտոր իրենց բրած երդմունքներէն, որ ըրերէին հաւատարիմ մնալու համար Բրինչիքէ Բրիսթիանօն, և զժողովուրդները պիտոր յորդորէ որ յանձն առնուն ու հպատակին Շէտի տերութեւ, զէրմ ինչպէս որ կըսեն անտեղի դազեթաները, ամենքը դէմ են ու չեն ուզերկոր հպատակ ըլլալ Շէտի տերութե :

ԼԵ Հ ԱՍՏԱՆ.

Վարալիա • 16 Սեպտեմբերի :

Մէկ դեսպանութիւնը Լէհցիներու դացին Պիալա որպէս զի Աղեքսանդր կայսրը Մոսկովստանէն Վիէննա երթանքէն ներկայանան իրեն, ու ընեն իրենց հպատակութեան յարգութիւնը ամեն քաղաքացիներուն կողմէն. Բիքքի անունով ծերակոյտներուն մէկը էր գլխաւոր աս դեսպանութեւ, և երբոր Աղեքսանդր կայսեր ներկայացանէ մէկէն շնորհակալութիւն ըլլաւ կայսեր իր մեծանշան որոշմունքին համար, որով նորէն կուգէր ընծայել Լէհացիներին իրեն թագաւորութիւնը կայսրնալ պատասխան տալու ատեն ցըցուց թէ որչափ համարում ու սէր ունի Լէհացի տանի վր, ու երկու անգամ ըսաւ թէ անոր համար կերթամ կոր Վիէննա որ ըսկած դործքիս վերջի ստորագրութիւնը ըլլով և աղէին ուղածը կատարվի, և իմ աշխատանքս ալ վարձը կըսպեմ՝ երբոր տեսնամ թէ Լէհցիները երջանկութե հասան :

Մէկ ուրիշ դեսպանութիւննալ Վարսա, վիա քաղաքին ներկայացան կայսեր Բուլսվի քաղաքը, կայսրը ասոնց ալ տրվաւ աս հետեւեղ պատասխանը, Գացէք ըսէք Վարսա վիա քաղաքի բնակիչներուն թէ ասոնք իմին սրտիս էն սիրելիներն են, ես ուշացուցի իմին գալս անոնց քիչը որպէս ապահով ցընեմ իրենց երջանկութիւնը հաստատուն հիմանը վրայ :

ԳԵՐՄԱՆԻԱ.

Վիէննա • 23 Հոկտեմբերի :

Դերմանիային դիտակին մէջ կը պատմէ ան փառաւոր զինուորական հանդէսը որ եղաւ հոկտեմբերի 18ին, և է աս հետեւեալը :

Ամեն թագաւորները մէկէն զէրմ թէ հաբանէ ընելէն ետեւ, դացին դէպ ի Լուսթհաուս, և ճամբուն մէջը մէկ չարձակ դաշտիմը մէջ կեցան որ սէյր ընեն թէ զօրքերը ինչպէս կը շարվին իրենց առջևը : Երբոր Հիլլեր Ճէնէալի դուռնին հետեւակները կանցնէին կոր դուռն դուռն բաժնըված, և մօտեցան անտեղը ուրտեղ կեցերէին թագաւորները, անատենը Աղեքսանդր կայսրը որ մինչև անատենը կեցերէր Նիմցէի կայսեր դր :

քովը, մէկէն վազեց մօտեցաւ աս դռնդե-
րուն, ու սուրը քաշեց և դնաց կեցաւ ան-
տեղը՝ ուրտեղ պէտք էր կենալ դռնդին զը-
խաւոր զօրապետը, զէրէմ աս դռնդը ըն-
ծայերէր՝ Նէմցէին կայսրը Աղեքսանդր կայ-
սեր, և այսպիսի բերեւ ան դռնդին զօրապե-
տը ըլլալով կը բռնէր զօրքը անձամբ, և երբոր
Նէմցէի կայսեր դիմացը հասանէ, Աղեք-
սանդր կայսրը իբրեւ զօրապետ ան դռն-
դին՝ իրեք անգամ բարեւ տրվաւ Նէմցէի կայ-
սեր, և երբոր զօրքերը կարգով կանոնով
կը շարվէին կողմէն, ինքնալ զօրապետիմբպէս
կեցերէր Նէմցէի կայսեր առջև սուրը վար-
ժուած, և ետքը նորէն իրեք անգամ բարեւ
տալէն ետեւ սուրը դըրաւ պատեանին իսկ
մէջը ու տրվաւ Նէմցէի կայսեր, անատենը
կայսրնալ նորէն հանեց. աս դործողութիւն
երբոր տեսան ամմէն Բրինչիբէները, Ճե-
նէտալները, իշխանազունները որ ներկայ
էին, ամմէնուն սիրաբ շարժեց, և ամմէնքը
մէկ բերան ուրախութեւ ձայնմը փրցուցին՝
որ անկարելի է ստորադրել խօսքով:

Նաեւ մեծ Տուգան Կոստանդին, Աղեք-
սանդր կայսեր եղբայրը, իբրեւ զօրապետ
կեցեր էր Հօհենձօլեուն զրահաւորներու
դռնդին՝ որուն իշխանութիւն ալ ընծայերէր
ասոր Նէմցէին կայսրը. աս դռնդը՝ առաջ
կըսվէր դռնդ Հօհենձօլեուն, բայց հիմայ
կըսվի դռնդ Կոստանդին մեծ տուգայի.
ասիկա հանդէսին մէջ հազվերէր այնպէս՝
ինչպէս որ կը հազնին Նէմցէի զրահաւոր
դռնդին զօրապետները, ասիկա հայ ու-
տելու ժամանակը չի գնաց ուրիշ Բրինչիբէ-
ներուն հետ սեղան, այլ իրեն դռնդին օֆ-
ֆիցիալներուն հետ մէկտեղ սեղան նստաւ
հայ ուտելու:

25 ին:

Տոկտեմբերի 24ին ամմէն Թագաւորները
գացին Մաքաբատան Պուտա քաղաքը, և
ինչպէս որ ըսվեցաւնէ Աղեքսանդր կայսրը
հոնտեղը այցելուի ընելէն ետեւ իրեն քրոջը
դերեղմանին դարձան եկան նորէն Վիեննա:

Ի Գ Ա Լ Ի Ա.

Հոռոմ. 8 Հոկտեմբերի:

Տոկտեմբերի 2ին՝ որ էր լատինացւոց Սբ
Ածամայ վարդաբանին տօնը, հաստատվե-
ցաւ նորէն Սբն Տօմինիկոսի հաստատած
կրօնը, և ամմէն կրօնաւորները նորէն հա-
գան իրենց առջի զգեստը. աս կրօնը՝ եկե-
ղեցւոյ տրվեր է 13-րդ որ կրտօնով լատինաց-
ւոց եկեղեցւոյն մէջ, ասոնցմէ զատ եղերէ
նոյն կրօնէն 600 երանեալ, 4 Հռովմայու
քահանայապետ, 65 կարտինալ, 24 պա-

տրիարդ. 700 արքեպիսկոպոս. 43 առաքե-
լական նոճիրակ. 1800 եպիսկոպոս. և իսկ-
մը բազմուի ալ ուրիշ երեւելի անձինքներու՝
որ իրենց սրբութիւնը, վարդապետութիւնը, զի-
տութիւնը, ու ճարտարախօսութիւնը՝ շատ դարե-
րէն պէրի կը տրիճութիւն պաշտպանեցին Յօհ-
Քսի Եկեղեցին:

— Ճեղքվածներու կրօնին լատինացի մե-
ծաւորին փոխանորդը՝ ընծայեց Սրբազան
հայրապետին մէկ ազնիւ դաւազանմը՝ ինչան
երախտագիտութեւ ու շնորհակալութեւ Սրբա-
զանին ըրած բարեբարութիւններուն՝ իրենց
կրօնը նորէն հաստատելով. Սրբազան հայ-
րապետը շատ հազ ըրաւ աս դաւազանը, ու
երբոր դեղագնացութիւն ընելու գնացնէ, հե-
տը տարաւ գործածելու համար, և շինուած-
քը էր աս հետեւեալ կերպով:

Աս դաւազանը շինուած էր եղջիւրէն
պոյտապէս ան կենդանիին՝ որ շատ մեծ է
քան զհասարակ կենդանիները, և կրկնէն
աս կենդանիին բնական պատմութեւ վարպետ-
ները ինչընչաւ, զէրէմ մէկ եղջիւրմը ունի ճա-
կատին էն օրթան. դաւազանին երկայնուիւր
էր 5 խարը, ու վրայի թօթուղը էր զուտ
ոսկիէ. աս թօթուղին մէկ կողմը փորված է
քահանայապետական կրնիքը առան, մէկալ
կողմնալ ձեւացուցած է մէկ դառան խաւիկի
գլուխմը որ է նշան հեղութեան, զէրէմ հի-
մակվան Սրբազան հայրապետին վրայ կե-
րենայ աս առաքելութիւնը ամմէն առա-
քելութիւններէն աւելի: Աս թօթուղին տա-
կը շինված է զուտ ոսկիէ 3 դուրս ելած
օյմայ. ասոնց մէկուն վրայ ձեւացուցած էր
վերցընել տանիլը Հռոմայէ աս անյաղթե-
լի իշխանը ու ընդհանուր եկեղեցւոյ հովի-
ւը, ասոր տակը գրուած էր այսպէս թէ
ինչ ու Գոյ ի նմա: Երկը օյմային վրայ աղէկ
վարպետութեւ ու սքանչելի կերպով ձեւացու-
ցած էր Պիոս 7եմը Սրբազան հայրապետին
յաղթանակաւ Հռոմ դառնալը, ասոր տակ-
նալ գրված էր աս մակագրութիւն Սիբիւ ի
և Դարբիս: Երկը օյմային վրայ ձեւացուցած
էր նորէն հաստատելը՝ աս երեւելի Յօհան
ընկերութեւ. ասոնց տակը կար դաւազանին
հախան և վրայէն կախված բիւսկիւլը՝ որ
շինված էին բոլորը զուտ ոսկիէ. դաւազա-
նին էն վրայի ծայրնալ խափլանմիշ եղած է
ոսկիով. ասոր վրայալ մէկ կողմը փորված է
սաղմոսին բանը՝ որ կըսէ Իբնէս յեղջիւրաց
Իեղջիւրացի դիւանաբանութիւն, և մէկալ կողմնալ
փորված է տարեոյն թուականը՝ Հռոմայեց-
ւոց ռախամով:

Լիւթուս. 24 Հոկտեմբերի:

Պրեթէ ամմէն օր կուգան կըմըտնան Լե-
վոն.

վոնսօին նաւահանգիստը մեծ մեծ վաճառա-
կանի նաւեր պաղեսին Ինկիլդէսայէն, պա-
ղեսին Փրանսայէն, պաղեսին Մոսկովտա-
նէն, Պալմիրի ծովէն ևն ևն:

Հոկտեմբերի 20 ին ու 21 ին եկած ապ-
րանքներուն մէջ՝ կը համարուին աս հետեւեալ-
ներնալ. Պաքալա ըսված չորցուցած ձուկ
1100 խանթար. սալամօն 38 վառէլ ու 120
Փրջի. պանիր 6 քիւֆէ ու 1438 գլուխ. ու-
տի 85 Փրջի. խաճիկ 9 վառէլ ու 10 մեծ
տոսպրակ. պիպէն 205 տէնկ. պահարեղէն
75 սընտուկ. մուսուլի կըտաւ 45 տէնկ. քա-
քաօս (որ է նիւթմը՝ ուսկից կը շինվի չիթ-
լաթ ըսված ազնիւ ըմպելիքը) 12 Փրջի, 38
տէնկ, 294 մեծ տոսպրակ. շէքէր 40 Փրջի,
51 սնտուկ. խարանֆիլ 15 Փրջի. դարչին
8 տէնկ. գինի 55 Փրջի. խալէար 9 Փրջի.
ցորեն 50 քիւֆէ ու 6450 չուվալ. մանած
բամպակ 156 տէնկ. ազնիւ կարմիր չամիչ
40 խանթար. չորցուցած թուզ 10 խան-
թար. սալաբարիլիա (որ է մէկ արմատմը՝
որ կը քործածվի դեղն համար) 30 տէնկ.
քինա քինա 3 Փրջի. ազնիւ դամի 30 սըն-
տուկ. պղինձեղէն ու երկաթեղէն շինուած
դանաղան բաներ 85 տէնկ ու 477 սնտուկ:

Վաճառականութիւն խապարները կը պատ-
մեն թէ Սան Տոմինկօ կը զգեն՝ որ է Ամե-
րիկայ, շատ վաճառականի նաւեր Եվէտի ու
Սպանիոյի պայրախով խրկըլեցան Օլան-
տային նաւահանգիստները որոց բեռը էր
խաճիկ ու Էքէր. 6 նաւ որ միացաւ Ճիւ-
մաիբայէն եկած վաճառականաց նաւերուն
ընկերութիւն հետ, բեռնաւորվերէն մէկ մի-
լիօն օխտա խաճիկով ու 30 միլիօն օխտա
բամպակով որ Եւրոպա դան պիտոր:

28 ին:

Հոկտեմբերի 26 ին, 27 ին հասան աս հե-
տեւեալ ապրանքները: Էքէր 40 Փրջի, 27
սնտուկ, ու 150 չուվալ. պիոռա (որ է մէկ
ըմպելիքմը բարի արդայի ջուրէ շինած) 150
Փրջի. պիպէն 127 չուվալ ու 100 տէնկ.
մուսուլի կըտաւ 188 տէնկ. դարչին 9 տէնկ.
քաքաօս 33 չուվալ. միշկէթ ընկուզ 2 սըն-
տուկ. ուռմ 60 Փրջի. սալոն 150 սնտուկ.
Էդ 2000 վառէլ. խալէար 3 Փրջի. ուրնկա
ձուկ 50 վառէլ. պախալա 2064 խանթար.
սալամօն ձուկ 401 Փրջի. խաճիկ 251 Փր-
ջի, 20 վառէլ ու 852 չուվալ. ցորեն 4500
չուվալ. ասոնցմէ զատ տահա ուրիշ ապրանք-
ներ ինչպէս գինի, պօյա, պօյայի փայտ ևն:

Լուեցաւ թէ քիչ ատենէն տահա ուրիշ նա-
ւեր դան պիտոր դանաղան ու հարուստ ապ-
րանքներով, և թէ որ խաղաղութիւն ըլլայ
Ինկիլիզի ու Ամերիկացուց մէջ (որ կը յու-
սացվի քիչ ատենէն) հէմ տահա շատ ապ-

րանքներ կուգայ, հէմ ամսին բան կաժըն-
նայ:

Թրեւոյ. 22 Հոկտեմբերի:

Հոկտեմբերի 15 էն մինչև 20 եկան մլտան
Թրեւոյին նաւահանգիստը 94 կտոր նա-
մանր ու խոշոր. աս նաւերը ըրցուցերէն Է-
րենց ապրանքները, Վէնէտիկէն, Ֆիուռէն,
Ռալէնայէ, Ալեքսանդրիայէն, Օթրան
թօնէն, Քորֆուէն, Ռովինթօնէն, Միս-
սինանէն, Պրինտիզիէն, Սինկալիայէն, Ռա-
կուզանէն, Մալթան ևն ևն:

Համաօրած գիւլէլէ՝ զանալոն պերո-Էյ գալե-
լաներէ ժողոված:

— Բիէթթօպուռուէն կը գրուի թէ անտեղի
հոռմի ժամուն ճիշտ ցանկին կէօրէ 1812 ին
Մոսկովի տէրութիւն մէջ ծներէ 1, 264, 391
հոգի, ու մեռեր է նոյն տարվան մէջ 971, 358.
ուստի ծնածները՝ քան զմեռածները 293, 333
աւելի են. մէկ դաւառմը մեռածներուն
մէջ կար մէկ հոգիմը 165 տարվան. 3 հոգի
135 տարվան. մէկ հոգիմը 130 տարվան.
15 հոգի 125 տարվան. 33 հոգի 15 էն մինչև
120 տարվան. 127 հոգի 105 էն մինչև 110
տարվան. 527 հոգի 100 էն մինչև 105 տար-
վան. 1463 հոգի 95 էն մինչև 100 տարվան.
2849 հոգի 90 էն մինչև 95 տարվան 4437
հոգի 85 էն մինչև 90 տարվան: (Գալէլէ. Քրէ)

— Եվէտներուն ու Նորվեճիացիներուն
մէջ եղած պատերազմը՝ այնչափ շատ արին
հեղութի չի պատահեց, զերէմ Եվէտնե-
րուն կողմէն 2 հազար հոգի զայ եղած մե-
ռածներով վերաւորվածներով, իսկ Նորվեճ-
իացիներուն կողմէն 900: (Օրաբ. Տեղալիէ):

— Գեղացիին մէկը Նէվոն քաղաքը՝ որ
է Իռլանտայի մէջ երբոր կը փորձէր իրեն
այգիներուն մէկը, դրտաւ գետնին տակէն
խելմը արծաթէ ըստակ մանր ու խոշոր. աս
ըստակներուն վր կար Ռօպէլթօս Սկով-
տիացուց Թագաւորին պատկերքը՝ հանդերձ
աս հետեւեալ մակագրութիւն՝ որ շատ գինեւ
կը կարդացվէր. Ռօպէլթօս իօրհօն ԱՅ Լա-
գաւոր Սէոլաիացուց: — Անցած մարտի մէ-
ջերը սկսան որսալ մարդարիտ Չէլլանի ջու-
րերուն մէջ: Հնոստանցի վաճառականին
մէկը գնեց մարդարիտ որսալու իրաւունքը
մարդարիտ որսալու մեծ թէգլիկաճին վրայ
որ էր Քօնթալթէքի ծովեղերներուն տա-
լեղ. աս իշխանութիւն գնելու համար խա-
ճեց 100 հազար ստեռլին որ կընէ գրեթէ 2
միլիօն 500 հազար դրէ: — Աս վերջի ա-
տենները ինչպէս հիսապ եղանէն բոլոր Փը-
րանտային մէջ կայ 60 հազար Ինկիլիզէն ա-
ւելի: (Գալէլէ. Քրան):

— Սեպ.

— Սեպտեմբերի 2ին 3ին սաստիկ քամի ներ եղաւ Տանիմարդայի ծովերուն մէջ ու շատ նաւեր զայ ըրաւ . ծովը այնչափ բարձրացաւ՝ որ Պէլթի կղզիները ջուրով լըցուեցան ու շատ կենդանիներ խրխուրկեցան . Օտէնսէ ծովեզերեայ քաղաքին մէջ ջուրը 15 ոտքէն աւելի բարձրացաւ : — Պոռուշի թագաւորը մէկ ծանուցման թուղթմը հրատարակեց իր տէրութենէ մէջ, և կը հրամայէր թէ 1815ին յունւարի մէկին ըսկըմի գործածիլ պառւշի տէրութե օրէնքները ան քաղաքներուն մէջ ալ՝ որ առաջ Պոռուշի տէրութենէն բաժնւում էր և հիմայ նորէն միացաւ նոյն տէրութե հետ : (Օրագր. Քառնաք) :

— Սեպտեմբերի 17ին Սաքսոնիայէ եկած թիւթերը կրպամեն թէ շատ անձրեւներ գալուն պատճառաւ բոլոր անտեղի գետերը բարձրացաւ, ու գոցեց ջուրով գրեթէ բոլոր արտոյնները և ասով շատ մեծ վնաս հասուց Սաքսոնիայի, և շատցուց ան ողորմելութիւններու՝ որ քաշերէն վերջի պատեցաւ զանոնքն : (Գալէն. Մօրթալէ) :

— Մէկ մասնաւոր մարդմը Պէնէվլէնթ քաղաքէն Փրանսայի, երբոր շինել կուտար իրեն պարտէզին մէջ մէկ շէնքմը, զըտաւ զետնին տակէն մէկ հողէ ամանմը՝ որուն մէջ կար 60 մետալ արծաթէ ու ոսկեպղինձէ . աս մետալները էին Հռովմայեցոց երգ դարուն քրիստոնէական թուականին . աս մետալներէն շատը էին Բօսթուսօն՝ որ էր երեսուն բունաւորներէն մէկը որ եկաւ տիրեց Փրանսային, իսկ մէկալ մնացած մետալները էին զանազան մարդիկներու . Բօսթուսօնի մէկ մետալին մէկ կողմը կար պատկերը Հէրքիւլէսի հանդերձ աս մակագրութե Հէրքիւլէս Տէվսօնայի . աս մակագրութե շատ կարծիքներու պատճառ եղաւ հնութեց վերաբերեալ բաները քննողներուն : (Մօրթալէ) :

— Բիէթուօպուսի վաճառականները հրաման առին տէրութե՝ որ երբոր Բիէթուօպուսիին պահապան դուռը զայ մըտնայ քաղաքնէ՝ ծը որ ետեւէ ետեւ սեղան ընեն ասոնց, ու ամեն օր ամեն մէկու մէյմէկ արծաթէ Ռուպի բաժնեն . ուստի օգոստոսի 10ին ըրին փառաւոր զիաֆէթմը աս խումբին երեւելի ճէնէաւաներուն օֆֆիցիալներուն ալ՝ որ ամենքը մէկէն էին 200 հոգի . ասոնց մէջնէր կոստանդին Աղբասանը կայսեր եղբայրնալ : (Օրագր. Քառնաք) :

— Երբոր Լօուռա էին ճառաւարկութիւն Բրիտիէն ու Պառլէմ ճէնէաւը, ինկիլիզի թիւթերին տրդան ընծայ տրվաւ ասոնց մէյմէկ ձեվահիւրէ մատնի՝ որոց իւրաքանչիւրն արժողէքը էր գրեթէ 70 հազար զնշ : 186երդ Լուիսին հիմակվան Փրանսըզն նոր

թիւթնալ ընծայ տրվաւ ասոնց մէյմէկ պուռնութի խումբի՝ որոց իւրաքանչիւրին արժողէքը էր շուրջ 21 հիւր զնշ : (Օր. Միտի) :

— Իռլանտայի ուղտիառները կը յուսան թէ Լուիսի Փրանսայի թիւթերը Վիէնայի ժողովքին մէջ պաշտպան ըլլայ պիտոր իրենց . ասկից դատ կըսեն նաեւ թէ Աղբասանը Մոսկովին կայսրնալ իրենց համար ժողովքին մէջը փաստաբան ըլլայ պիտոր : (Օրագր. Չիցցէ) :

— Ինկիլիզի պալատական դազէթային մէջ կըսէ թէ ինկիլիզի թագաւորին տըղան, 386 օֆֆիցիալի ընծայ տրվաւ, նոր սահմանված պատուոյ նշանը, ու հրաման տրվաւ որ իրենց ըրած քաջութիւններուն համար Փրանսայի ու սպանիայի մէջ կարող ըլլան կախել կուրծքերնուն վրայ . աս օֆֆիցիալներուն մէջնէ նաեւ Լօու Ալէքսիսի ճէնէաւը ու խելմընալ Սպանիոցի օֆֆիցիալներ . ան օֆֆիցիալը՝ որ կառնու մէկ անգամ աս պատուոյ նշաննէ, իշխանութի ունի տալու իրեն ազգատոհմին թէ որ ինքը մեռնելու ըլլայնէ : (Օրագր. Թիւթի) :

— Երեւելի խաթուները Վարսաւիա Լեհաստանու մայրաքիթին՝ Բօնեսթօլքի իրենց երեւելի ճէնէաւին յիշատակը պահելու համար, մատերնին անցուցերէն մէկ երկաթէ շինած մատնիմը, բայց ներսի կողմէն ոսկիէ շինած, և աս մատնիին չորս կողմը զըված է անունը աս ճէնէաւին, օրը ու տարին ասոր մահունը՝ հանդերձ աս հետեւեալ մակագրութե . Ասիայ ապրեցաւ հայրենեաց համար, ու մեռաւ հայրենեաց համար :

— Պօկմիացիները պատրաստեցին մէկ արծաթէ ամանմը ոսկեգօծած և չորս կողմը սուղ ու աղնիւ ձեվահիւր քարերով զարդարված . ասիկայ ընծայ պիտոր տան Օսթրիանն Մոսկովի ճէնէաւին՝ ի շնորհալ կալութի իրեն քաջութե՝ որ ըրաւ Քլում Պօկմիայի քաղաքը եղած պատերազմին մէջ՝ որով խալցուց զՊօկմիան մեծ մեծ թշուառութիւններէն : (Օրագր. Քառնաք) :

— Հոկտեմբերի 3ին Անկուլիէմի տուգան պատարագ տիտնալէն ետեւ իրեն երեւելի օֆֆիցիալներով ճէնէաւաներով զնաց Վալտէ-կրաչէ քաղաքը . աս տեղը մէկ մասնաւոր մարդմը ներկայացաւ աս թագաւորազունին, ու ընծայեց Տերդ Կառօյս Փըրանսայի թագաւորին սուրը՝ որ 1792ին դողցըլիերէ թագաւորական թախրմները պահելու օտայէն . աս թիւթաղունը էր բոր առաւ աս սուրը, մէկէն դարձաւ զնաց թիւթի պալատը, ու ընծայեց ինքնալ թագաւորին աս սուրը՝ որ երբեմն յաղթեր բոլոր Փօռնօվային : (Օրագր. Տղալի) :

— Սեպ.

— Սեպտեմբերի հին Ճիպիդէոսայէն դրուած թուղթին մէջը կը պատմէ՝ թէ գէշ հիւանդութիւնը ինկերէ ան քաղաքը, և կը սեն թէ է ան տեսակ հիւանդութիւնը՝ որ 1804ին ու 1810ին շատ մարդ ջարդեց. աս քաղքին մէջ եղած բնակիչներուն հ փային չորսը քաղքէն դուրս փախան, ոմանք դացին Ալճէսիբաս, ոմանք նաւերուն մէջ փախան ու կրքնակին հոստեղը մինչև որ հիւանդութիւնը անցնի, և ոմանք ալ փախան գեղերը ու կրքնակին խոտէ շինած բօլիվաներուն մէջ. կըսին թէ աս հիւանդութիւնը բռնըվողներուն շին մէկը միշտ կըմեռնի: (Օր. Փար.)

— Պարօն Աթոկօնօֆֆ անունով մէկը որոշվեցաւ որ Մոսկովին Էլէին ըլլայ Փերանապի թագաւորին քովը. ասիկայ առաջ էր Մոսկովին Էլէին՝ Շէտի թագաւորին քովը: (Մօիթօն:)

— Ճինէվայի հասարակապետութիւնը Սեպտեմբերի 10ին միացուցին Չվեցցեռին սահմաններուն հետ և ասիկց ետե կը կառավարվի Չվեցցեռի բիթական օրէնքներուն կէօրէ. աս միութիւնը վրայ ուրախ են Ճինէվայի ժողովուրդները, և մեծ հանդէսներ ըրին՝ երբոր հրատարակվեցաւ աս որոշմունքներէ: (Օրագր. Տպաի:)

— Բալտի քաղքի բնակիչները իրենց խարժով տնկել կուտան կոր մէկ յիշատակաւ ընամը՝ ինչատակ Փրանսըզի օրինաւոր թագաւորին դառնալուն իրեն տէրութե ամթոռը. աս յիշատակարանը է մէկ մեռմէնէ շինված սիւնը Տորիէան ըսված ճարտարապետութե ձևով, և բարձրութիւն է 50 ոտնաչափ. աս սիւնը տնկըվի պիտոր քառակուսի պատուանդանի վրայ, ու ասոր մէկ կողմը փորվի պիտոր Փրանսայի առմաները, իսկ մէկալ իրեք կողմերուն վրայ գրվի պիտոր դանադան մակագրութիւններ: Սիւնին էն վերի ծայրը դրվի պիտոր մէկ դունումը վրան շուշան: Բալտիսին բնակիչները կը բաղձային որ աս գունտին տեղը դրվի թագաւորին արձանը՝ շինված կէս մէջքէն վեր: Աս սիւնին առջեւ, նմանապէս ան տեղը ուրտեղ էն առաջ կոխեց թիւրը Փրանսըզի հողին վրայ ինկիլդէոսայէ դառնալու առեն, պղինձով պատեն պիտոր՝ ուն զի թագաւորին ոտքին ձեւը միշտ պահվի ան էն առջի կոխած տեղը: (Օրագր. Տպաի:)

— Օգոստոսի 24ին եկաւ մուա Ուսմանիէր ըսված ինկիլդին Փրէկաթը Բօրֆուի նաւահանգիստը՝ որուն զօրապետին

անունը էր Սիթի: Աս ան Փրէկաթնէ՝ որ Նաբօլէօն Պօնաբաւութին Էլպա կղզին տարաւ. նոյն ատենը աս Փրէկաթին գլխաւորը էր Ուսէր զօրապետը. ասիկայ անոյշ ու քաղաքավարութե Նաբօլէօնին հետը կենցաղավարելուն համար, Նաբօլէօնը ընծայ տրվաւ աս զօրապետին մէկ պուռնութիւն խոթիւնը՝ որ կարծէր 200 կինէ ըսված ոսկի, որ կընէ գրեթէ 60 հազար ղուռուշ: (Օրագր. 7c կըլէպայ:)

— Տանիմարգայի տէրութիւնը ըրաւ մէկ դաշնագրութիւնը՝ որուն զօրութե օգոստոսի 12էն ըսկսած վեց ամիսի չափ աղատ ըլլայ պիտոր ծովուն վրայ Տանիմարգայի տէրութե պայրախը պառպաւրջներուն խուրմանտներէն: — Ինչպէս որ Վիէնայէն կը ըրվին՝ Փրանսըզի տէրութե լիակատար իշխանութիւնը ունեցողները ամմէն ջանքով ետե է են՝ որ Նաբօլէին տէրութիւնը տրվի իրեն օրինաւոր թագաւորին, և Սաքսոնիայի թագաւորնալ նորէն հաստատվի իրեն իշխանութե ամթոռին վր: (Օրագր. Գառնի:)

— Տէրութիւնը ուզեց իմանալ թէ Լօնտոն քաղաքին մէջ որչափ աղքատ կայ, և նոր համար հրամայեց որ ցանկի մէջ առնըվի, աս ցանկին կէօրէ Լօնտոն մայրաքաղաքին մէջը կայ եղեր 6000 չափահաս աղքատ, և 9288 ալ տղայ. աս աղքատները մուրալով մէկ տարվան մէջ կրվատորկին եղեր քաղքի ժողովրդէնէն 97000 ստէռլին՝ որ կընէ 2,325,000 ղեշ: (Գառնի. Գրան:)

— Սիւն Մատթէոսի աւետարանչին տօնին օրը, Ռիէդէ (Իգալիայի մէջ պղտիկ քաղաք մընէ) ըրին փառաւոր հանդէս ի պատիւ աս սրբոյն՝ ղէրէմ իրենց պաշտպաններ, և երբոր գիշեր եղանէ ըրին նաւ լուսաւորութիւն կանաչան Փիշէնկի խաղեր, աս խաղերուն մէջը կար մէկ խաղմը որ ձեւացուցին էն վերջը, և շատ մարիֆէթի բան ըլլալուն համար կըղենք հոս՝ որ է աս հետեւալը. մէկ մեքենայիմը մէջէն դուրս ցատկեցին իրեք աղանի ետե է ետե կրակով ձեւացուցած, և թուշելով գացին հեռացան մեքենայէն 160 ոտք և նորէն դարձան եկան նոյն մեքենային քովը. և երբոր վերջի աղանին եկաւ կրակ տրվաւ աս մեքենայիննէ, մէկէն ճաթեցաւ մեքենան ու կարդացվեցաւ սիւն անունը կրակէ գիրերով գրած, ասիկց դատ երեցաւ կրակէ դետեր, և պատկերքը արեգական ու լուսնին կրակէ ձեւացուցած, և էր շատ նման բնականին: (Դիպալ. Վէնէ:)

Աս գործքս՝ որ է պատմութիւն հիմակվան ատենին, տասնըհինկ օրը մէյմը կըտըպի. Ի ՎԷՆԵՏԻԿ Ի ՎԱՆՍ ՍՐԲՈՅՆ ՂԱԶԱՐՈՒ: